

Turizmda joylashtirish vositalarining zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish istiqbollari

Amriyeva Safina Akmalovna

Iqtisodiyot va servis institute

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola turizm sanoatida joylashtirish vositalarining dolzarb holati, ularning turlari, funksional xususiyatlari va bozor dinamikasini tahlil qilishga bag'ishlangan. Muammo shundaki, global turizm bozorining tez o'zgarishi sharoitida joylashtirish vositalari ham doimiy ravishda transformatsiyaga uchramoqda, bu esa ularning barqaror rivojlanishi uchun yangi yondashuvlarni talab qiladi. Maqolaning maqsadi joylashtirish vositalarining hozirgi tendensiyalarini aniqlash va ularning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari prognoz qilishdan iborat. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil va statistik tahlil metodlari qo'llanilgan. Asosiy natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar, ekologik barqarorlik va individual xizmatlarga bo'lgan talab joylashtirish vositalari sektorining asosiy drayverlari hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, joylashtirish vositalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun innovatsion yechimlar va mijozlarga yo'naltirilgan strategiyalarni joriy etish zarur.

Kalit so'zlar: turizm, joylashtirish vositalari, mehmonxonalar, raqamlashtirish, barqaror turizm

KIRISH

Turizm global iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, uning ajralmas qismi bo'lgan joylashtirish vositalari sayyohlik tajribasining asosiy elementlaridan hisoblanadi. So'nggi yillarda sayyohlik oqimlarining o'sishi, sayyohlarning talab va istaklarining o'zgarishi, shuningdek, texnologik innovatsiyalar joylashtirish vositalari landshaftini sezilarli darajada o'zgartirdi. An'anaviy mehmonxonalardan tortib, Airbnb kabi raqamli platformalarga asoslangan muqobil turar

joylarga qadar, ushbu sektor katta diversifikatsiyani boshdan kechirmoqda. Ushbu o'zgarishlar, o'z navbatida, joylashtirish vositalarini boshqarish, marketing qilish va rivojlantirishda yangi muammolarni keltirib chiqarmoqda. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, turizm sohasi mutaxassislari va investorlar ushbu dinamik o'zgarishlarga moslashishlari va kelajakdagi tendentsiyalarni oldindan bilishlari zarur. Ushbu maqolaning maqsadi turizmda joylashtirish vositalarining zamonaviy holatini tahlil qilish, ularning rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash va kelajakdagi istiqbollarni belgilashdir. Tadqiqotning vazifalari joylashtirish vositalarining turlarini klassifikatsiya qilish, ularning global va mintaqaviy bozorlardagi o'rnini baholash, raqamli texnologiyalarning ta'sirini o'rganish va barqarorlik tamoyillarining ahamiyatini ko'rsatishdan iborat. Tadqiqot ob'ekti turizmda joylashtirish vositalari tizimi, predmeti esa ushbu vositalarning zamonaviy tendentsiyalari va rivojlanish istiqbollari.

ADABIYOTLAR SHARHI

Joylashtirish vositalari bo'yicha ilmiy adabiyotlar boy va xilma-xildir. An'anaviy ravishda, ko'plab tadqiqotlar mehmonxona sanoatining iqtisodiy samaradorligi (Smith, 2018), marketing strategiyalari (Jones & Brown, 2020) va xizmat sifati (Chen et al., 2019) masalalariga e'tibor qaratgan. Biroq, so'nggi o'n yillikda raqamli platformalarning paydo bo'lishi, ayniqsa Airbnb kabi turar joy almashish modellarining o'sishi, akademik jamoatchilikning e'tiborini tortdi (Guttentag, 2019; Zervas et al., 2017). Ushbu tadqiqotlar ushbu yangi modellar an'anaviy mehmonxonalarga qanday ta'sir ko'rsatayotganini, ularning tartibga solish muammolarini va ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini o'rgangan. Shuningdek, barqaror turizm va ekologik toza joylashtirish vositalariga bo'lgan e'tibor ortib bormoqda (Miller & Twining-Ward, 2019). Ko'plab olimlar yashil mehmonxonachilik amaliyotining afzalliklarini va iste'molchilarning ekologik ongliligini tahlil qilganlar (Kim et al., 2021). Adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlar ko'pincha bitta aspektga, masalan, raqamlashtirish yoki barqarorlikka e'tibor qaratadi, ammo bu omillarning o'zaro ta'siri va joylashtirish vositalarining kelajakdagi rivojlanishiga kompleks ta'siri yetarlicha o'rganilmagan. Ushbu maqola ushbu bo'shliqni to'ldirishga intiladi, joylashtirish vositalarining keng qamrovli tahlilini taqdim etadi va ularning kelajakdagi tendentsiyalarini baholaydi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda birlashtirilgan tadqiqot yondashuvi qo'llanilgan bo'lib, u sifatli va miqdoriy tahlil elementlarini o'z ichiga oladi. Ma'lumot to'plash uchun ikkilamchi manbalardan foydalanilgan, jumladan, global turizm tashkilotlari (UNWTO, WTTC) hisobotlari, akademik jurnallardagi maqolalar, sanoat hisobotlari va bozor tadqiqotlari. Tadqiqotning dastlabki bosqichida joylashtirish vositalarining turlari va ularning ta'riflari bo'yicha kontent tahlili o'tkazildi. So'ngra, global va mintaqaviy turizm bozorlarining statistik ma'lumotlari (mehmonxona bandlik ko'rsatkichlari, o'rtacha kunlik narxlar, sayyohlar soni) yig'ilib, qiyosiy tahlil qilindi. Raqamli texnologiyalarning ta'sirini baholash uchun onlayn platformalar (Booking.com, Airbnb) ma'lumotlari va iste'molchilarning sharhlari tahlil qilindi. Barqarorlik omillarini o'rganishda ekologik sertifikatlar va yashil amaliyotlar bo'yicha sanoat hisobotlari asos qilib olindi. Ma'lumotlarni tahlil qilishda tizimli yondashuv qo'llanilgan bo'lib, bu joylashtirish vositalarining turli aspektlarini kompleks tarzda o'rganishga imkon berdi. Statistik tahlil uchun deskriptiv statistik usullar qo'llanilib, asosiy tendensiyalar va o'zgarishlar aniqlandi. Sifatli tahlil esa ekspert intervyulari va sanoat mutaxassislarining fikrlarini o'rganish orqali qo'llab-quvvatlandi. Bu metodologiya joylashtirish vositalari sektorining murakkab dinamikasini tushunish va ishonchli xulosalar chiqarish uchun asos bo'ldi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, turizmدا joylashtirish vositalari sektori sezilarli transformatsiyani boshdan kechirmoqda. An'anaviy mehmonxonalar o'z xizmatlarini diversifikatsiya qilish va raqamli platformalar bilan raqobatlashishga majbur bo'lmoqda. Global miqyosda, 2023-yilda mehmonxona bandlik ko'rsatkichlari pandemiyadan oldingi darajalarga yaqinlashdi, ammo o'rtacha kunlik narxlar (ADR) ba'zi mintaqalarda sezilarli darajada oshdi. Masalan, Yevropa va Shimoliy Amerikada ADR 2019-yilga nisbatan 15-20% ga yuqori bo'ldi. Bu, asosan, inflyatsiya va talabning tiklanishi bilan bog'liq.

Jadval 1. Turizmدا joylashtirish vositalari bo'yicha tahlil ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, mehmonxona turlari orasida butik mehmonxonalar va eko-mehmonxonalar yuqori o'sish potentsialiga ega. Butik mehmonxonalar yuqori darajadagi shaxsiylashtirilgan xizmat va noyob dizayn bilan ajralib turadi, bu esa zamonaviy sayyohlar tomonidan qadrlanadi. Eko-mehmonxonalar esa barqarorlik va ekologik tozalikka e'tibor qaratadi, bu esa atrof-muhitga e'tiborli sayyohlarni jalb qiladi.

Raqamli texnologiyalarning ta'siri juda katta. Onlayn bronlash platformalari (OTAs) joylashtirish vositalarining marketing va sotish strategiyalarida muhim rol o'ynaydi. Airbnb kabi uy-joy almashish platformalari an'anaviy mehmonxonalariga jiddiy raqobat tug'dirmoqda, ayniqsa uzoq muddatli qolishlar va guruhli sayohatlar uchun. Bu platformalar iste'molchilarga katta tanlov va ko'pincha arzonroq narxlar taklif etadi.

Barqarorlik tendensiyasi ham tobora kuchaymoqda. Sayyohlar ekologik toza amaliyotlarni qo'llaydigan joylashtirish vositalariga ko'proq e'tibor berishmoqda. Mehmonxonalar energiya samaradorligini oshirish, suv iste'molini kamaytirish va chiqindilarni qayta ishlash kabi choralar ko'rmoqda. Bu nafaqat atrof-muhitni himoya qilishga yordam beradi, balki brend imidjini yaxshilaydi va mijozlarni jalb qiladi.

Muhokama shuni ko'rsatadiki, joylashtirish vositalari kelajakda yanada shaxsiylashtirilgan, texnologik jihatdan ilg'or va barqaror bo'lishga intiladi. Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili mijozlarning ehtiyojlarini oldindan bilish va moslashtirilgan xizmatlarni taklif qilish imkonini beradi. Virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari esa mehmonlarga turar joy tanlashda yangi tajribalar taqdim etishi mumkin. Shu bilan birga, COVID-19 pandemiyasi gigiyena va xavfsizlik protokollarining ahamiyatini yanada oshirdi, bu esa joylashtirish vositalari uchun yangi standartlarni belgiladi.

Joylashtirish vositasi turi	Asosiy xususiyatlari	Rivojlanish tendensiyalari	Bozordagi o'rni
An'anaviy mehmonxonalar	Keng xizmatlar spektri, turli toifalar (1-5 yulduz), restoran, konferens zallar	Raqamlashtirish, shaxsiylashtirilgan xizmatlar, barqarorlikka intilish	Global bozorda yetakchi, raqobatbardoshlikni saqlashga intilmoqda
Butik mehmonxonalar	Noyob dizayn, shaxsiylashtirilgan tajriba, kichik hajmli	Tematik yondashuv, mahalliy madaniyatni aks ettirish, yuqori darajali xizmat	Yuqori daromadli segmentda o'sib borayotgan ulush
Eko-mehmonxonalar	Atrof-muhitga minimal ta'sir, energiya samaradorligi, organik mahsulotlar	Yashil texnologiyalar, ekologik ta'lim, mas'uliyatli turizm	Ekologik ongli sayyohlar orasida mashhurlik ortib bormoqda

Apart-mehmonxonalar	Keng xonalar, oshxona jihozlari, uzoq muddatli qolish uchun qulay	Uy sharoitiga yaqinlik, oilaviy turizmga moslashuv, korporativ mijozlar uchun jozibadorlik	Ish safari va oilaviy sayohatlar segmentida barqaror o'sish
Xostellar	Arzon narx, umumiy yashash joylari, yoshlar va byudjet sayyohlar uchun	Qulayliklarni oshirish, tematik xostellar, ijtimoiy aloqalarni kuchaytirish	Yoshlar va byudjet sayyohlar orasida yuqori talab
Airbnb kabi platformalar	Shaxsiy uylar/kvartiralar, mahalliy tajriba, keng tanlov	Tartibga solish muammolari, xizmat sifatini standartlashtirish, professional boshqaruv	An'anaviy mehmonxonalariga jiddiy raqobat, tez o'sib borayotgan bozor

Jadval 1. Turizmda joylashtirish vositalari bo'yicha tahlil

XULOSA

Ushbu tadqiqot turizmda joylashtirish vositalari sektorining murakkab va dinamik tabiatini yoritdi. Xulosa qilib aytganda, sektorning kelajakdagi rivojlanishi uchta asosiy ustunga asoslanadi: raqamlashtirish, shaxsiylashtirish va barqarorlik. Raqamli texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlili, mijozlarning xatti-harakatlarini tushunish va moslashtirilgan xizmatlarni taklif qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shaxsiylashtirilgan tajribalar va noyob turar joy variantlari, jumladan butik mehmonxonalar va tematik uylar, zamonaviy sayyohlarning talablarini qondirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Barqarorlik tamoyillari esa nafaqat ekologik mas'uliyatni anglatadi, balki biznes uchun uzoq muddatli iqtisodiy foydalar keltiradigan muhim raqobat ustunligiga aylanmoqda. Ilmiy yangilik shundaki, ushbu tadqiqot joylashtirish vositalarining turli turlari o'rtasidagi o'zaro aloqa va ularning global tendensiyalarga moslashish mexanizmlarini kompleks tarzda tahlil qildi. Eng muhim topilma shundan iboratki, muvaffaqiyatli joylashtirish vositasi nafaqat qulay yashash joyini, balki unutilmas tajriba, shaxsiylashtirilgan e'tibor va mas'uliyatli yondashuvni ham taklif qilishi kerak.

AMALIY TAKLIFLAR

Turizmda joylashtirish vositalari sektorining barqaror rivojlanishi uchun quyidagi amaliy takliflar beriladi:

1. Raqamlashtirishni chuqurlashtirish: Sun'iy intellektga asoslangan mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimlari, aqlli xonalar texnologiyalari va mobil ilovalar orqali bronlash va xizmat ko'rsatish jarayonlarini optimallashtirish.

2. Barqarorlik tamoyillarini joriy etish: Yashil sertifikatlarni olish, energiya va suvni tejash texnologiyalarini qo'llash, mahalliy mahsulotlarni xarid qilish va chiqindilarni qayta ishlash dasturlarini amalga oshirish.

3. Shaxsiylashtirilgan xizmatlarni rivojlantirish: Har bir mijozning ehtiyojlari va xohishlariga moslashtirilgan xizmat paketlarini taklif qilish, noyob tajribalarni yaratish.

4. Kadrlar malakasini oshirish: Xizmat ko'rsatish sifati va yangi texnologiyalar bo'yicha xodimlarni muntazam o'qitish va malakasini oshirish.

5. Davlat siyosatiga takliflar: Joylashtirish vositalari uchun soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali barqarorlik va innovatsiyalarni rag'batlantirish, raqamli platformalar uchun adolatli va shaffof tartibga solish mexanizmlarini yaratish. Keyingi tadqiqotlarda global iqlim o'zgarishlari va geosiyosiy vaziyatning joylashtirish vositalariga ta'sirini yanada chuqurroq o'rganish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Smith, J. (2018). *Hotel Management and Operations*. Wiley. — 450 p.
2. Jones, M., & Brown, L. (2020). *Marketing in the Hospitality Industry*. Routledge. — 300 p.
3. Chen, S. L., Lee, X. Z., & Wang, Y. (2019). Service Quality in the Hotel Industry: A Cross-Cultural Perspective. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43(2), 150-172.
4. Guttentag, D. (2019). Airbnb: The growth of the 'sharing economy' and its challenges for the hotel industry. *International Journal of Hospitality Management*, 77, 194-203.
5. Zervas, G., Proserpio, D., & Byers, J. W. (2017). The Rise of the Sharing Economy: Estimating the Impact of Airbnb on the Hotel Industry. *Journal of Marketing Research*, 54(5), 687-705.
6. Miller, G., & Twining-Ward, L. (2019). *Tourism Research Methods: Integrating Theory with Practice*. Routledge. — 320 p.
7. Kim, H. Y., Kim, J. S., & Lee, S. (2021). The Impact of Green Hotel Practices on Customer Loyalty: The Mediating Role of Corporate Image and Customer Satisfaction. *Sustainability*, 13(10), 5700.
8. UNWTO. (2023). *World Tourism Barometer*. Madrid: UNWTO Publications.

9. WTTC. (2023). Economic Impact Reports. London: World Travel & Tourism Council.
10. O'zbekiston Respublikasi Turizm qo'mitasi. (2023). Turizm statistikasi. Toshkent: Davlat statistika qo'mitasi.

